

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

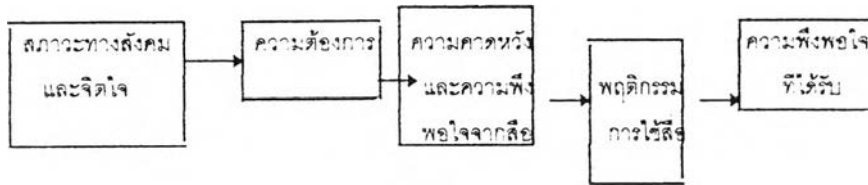
การศึกษาวิจัยเรื่อง " การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของผู้อ่านต่อบทวิเคราะห์การเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และข่าวสด" มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์ และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory)
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับสาร
3. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร
4. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์
5. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ด้านการเมือง
6. แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนบทวิเคราะห์

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์ และความพึงพอใจ

แนวความคิดดังกล่าวอธิบายไว้ว่า ผู้รับข่าวสารต้องการสารที่ตอบสนองความต้องการ และมีเหตุผลส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไปตามสภาวะของจิตใจ และสภาพสังคม ดังนั้นแนวคิดนี้จะให้ความสำคัญกับผู้รับสารในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร และเป็นผู้เลือกใช้สื่อเลือกรับเนื้อหาข้อมูลข่าวสารตามวัตถุประสงค์ของตน

แคทซ์ และคณะ (Katz,E.and Other, 1974) ให้คำอธิบายเรื่องการใช้ประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อของผู้รับสารไว้ว่า เป็นการศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับ 1) สภาพาสังคม และจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิด 2) ความต้องการจำเป็นของบุคคล และเกิดเป็น 3) ความคาดหวังจากสื่อมวลชนหรือแหล่งข่าวสารอื่นๆ และนำไปสู่ 4) การเปิดรับสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ กัน และจะได้ 5) การได้รับความพึงพอใจตามที่ต้องการ และ 6) ผลที่ตามมาที่ไม่ได้มุ่งหวังไว้ (พิระ จิโรภณ, 2529: 634 - 636) ซึ่งแนวคิดเรื่องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนดังกล่าวแสดงให้เห็นในรูปแบบจำลอง ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แบบจำลองแสดงถึงการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ

แบบจำลองดังกล่าวนี้ เป็นแบบจำลองซึ่งเขียนขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงกระบวนการรับสารในการสื่อสาร และอธิบายถึงการเปิดรับสื่อมวลชน โดยปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคล แสดงให้เห็นว่า การบริโภคสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการ หรือแรงจูงใจของผู้รับสาร ปัจเจกบุคคลแต่ละคนย่อมมีวัตถุประสงค์ ความตั้งใจ และความต้องการใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อสนองความพึงพอใจของตนเองด้วยเหตุผลต่างกัน

นอกจากนั้นแล้ว ได้มีการสรุปแนวคิดเกี่ยวกับสังคมที่มีบทบาทในการกำหนดความต้องการ และความพึงพอใจของแต่ละคนไว้ว่า

1. บุคคลได้รับแรงกดดัน ความตึงเครียด ความขัดแย้งทางสังคม ทำให้บุคคลต้องผ่อนคลายแรงกดดันต่างๆ ด้วยการบริโภคสื่อมวลชน
2. สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมกระตุ้นให้แต่ละบุคคลต้องตระหนักถึงปัญหาทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องแสวงหาข่าวสารจากสื่อ
3. โอกาสที่ปัจเจกบุคคลจะได้รับการตอบสนองความพึงพอใจ ตามความต้องการจากสถานการณ์ทางสังคมนั้นมีน้อยมาก เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนจะต้องเป็นตัวเสริม หรือทดแทนบริการต่างๆ ที่ขาดหายไปจากสังคม
4. การบริโภคข่าวสารจากสื่อ ทำให้ลดคล้อยกับค่านิยม การเป็นสมาชิก และการเสริมย้ำความเชื่อของสังคม
5. สถานการณ์ทางสังคมจัดขอบเขตของความคาดหวัง และความคล้ายคลึงกัน ดังนั้น การเปิดรับสื่อมวลชนจะเป็นตัวสนับสนุนการเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมของกลุ่มในสังคม

นอกจากแค่นี้ ที่อธิบายถึงบทบาทของสังคมที่มีต่อการกำหนดความต้องการ และความพึงพอใจของบุคคลแล้ว Mccombs และ Becker (1979: 51-52) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อสนองความต้องการ และความพึงพอใจของบุคคลนั้นมีอยู่ 6 ประการคือ

1. เพื่อต้องการรับทราบเหตุการณ์ (Surveillance) การเปิดรับสื่อทำให้ทราบว่าจะอะไรเป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสนใจในขณะนี้
2. เพื่อช่วยตัดสินใจ (Decision) การเปิดรับสื่อทำให้บุคคลสามารถกำหนดความคิดเห็นของตนต่อเหตุการณ์ หรือประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีข้อมูลในการตัดสินใจ
3. เป็นข้อมูลในการพูดคุยสนทนา (Discussion) การเปิดรับสื่อทำให้บุคคลมีข้อมูลที่นำไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นได้
4. ต้องการมีส่วนร่วม (Participation) การเปิดรับสื่อช่วยสร้างให้บุคคลรู้สึกว่าจะอยู่ในเหตุการณ์
5. เสริมสร้างความคิดเห็น (Reinforcement) การเปิดรับสื่อช่วยทำให้ความคิดเห็นเดิมของบุคคลมั่นคงยิ่งขึ้น และสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้ดำเนินการไปแล้ว
6. เพื่อความบันเทิง (Entertainment) ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน มือนคลายอารมณ์ (อ้างถึงใน กอบกุล กาญจนาลัย, 2539)

เพราะฉะนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การศึกษาสื่อมวลชนตามแนวคิดทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์ และความพึงพอใจนั้น มีข้อสรุปที่ยอมรับกันดังนี้

- มนุษย์จงใจ และแสวงหาข่าวสาร ไม่ได้ถูกยัดเยียดให้อ่าน ดู หรือฟัง มนุษย์มีการเลือก และการหลบหลีกข่าวสารได้ถ้าต้องการ
- การใช้สื่อมวลชนของมนุษย์มีจุดมุ่งหมาย (Goal-Directed)
- สื่อมวลชนต้องแข่งกับสิ่งเร้าอื่นอีกหลายอย่างที่อาจตอบสนองความต้องการยอมรับรู้ของมนุษย์ได้
- มนุษย์เป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเองจากความสนใจ แรงจูงใจที่เกิดขึ้นในกรณีต่างๆ กัน (เสรี วงษ์มณฑา, 2523)

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจดังกล่าว สามารถนำมาอธิบาย พฤติกรรมของผู้อ่านบทวิเคราะห์การเมืองในการเปิดรับ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจต่อบทวิเคราะห์การเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และชาวสดว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร หากผู้อ่านเลือกใช้ หรือเปิดรับบทวิเคราะห์ดังกล่าวแล้วสามารถสนองความต้องการของตนได้ บุคคลเหล่านั้นก็จะพึงพอใจ

การเลือกเปิดรับสาร

การที่ผู้รับสารมีความแตกต่างกัน ทำให้มีความสนใจที่จะเลือกเปิดรับสารแตกต่างกันไปด้วย วิลเบอร์ ชรามม์ (Schramm, 1973) กล่าวถึงองค์ประกอบในการเลือกรับข่าวสารของผู้รับสารว่าขึ้นอยู่กับ

1. ประสบการณ์ ทำให้ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน
2. การประเมินสาระประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์ของตนอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. ภูมิหลังแตกต่างกัน ทำให้มีความสนใจแตกต่างกัน
4. การศึกษา และสภาพแวดล้อม ทำให้มีความแตกต่างในพฤติกรรมการเลือกรับสื่อ และเนื้อหาข่าวสาร
5. ความสามารถในการรับสาร เกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ทำให้พฤติกรรมการ เปิดรับข่าวสารต่างกัน
6. บุคลิกภาพ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวจิตใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร
7. สภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารเข้าใจ หรือเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของข่าวสารได้
8. ทัศนคติ เป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับ และตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือข่าวสารที่ได้พบ (อ้างถึงใน วิทยา เกียวกุล, 2538)

ส่วนโจเซฟ อาร์ โดมินิค (Dominick, 1990) จำแนกเหตุผลในการเลือกเปิดรับสื่อมวลชนของผู้รับสารไว้ดังนี้

1. เพื่อการรับรู้ (Cognition) เป็นการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในด้านความอยากรู้ และความต้องการได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงต้องเข้าใจส่วนประกอบของสังคมโดยรับรู้อารยะ และความบันเทิงจากสื่อมวลชน
2. เพื่อความหลากหลาย (Diversions) เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น เปิดรับสื่อเพื่อความร่ำใจ สนุกสนาน ตื่นเต้น หรือเป็นการพักผ่อนคลายเครียด
3. เพื่อประโยชน์ทางสังคม (Social utility) ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงเปิดรับสื่อเพื่อแสดงถึงการยอมรับการสมาคมในสังคม และผูกพันต่อผู้อื่น ซึ่งแสดงออกได้ในทางการใช้ภาษาร่วมสมัย (conversation currency) หรือสื่อมวลชนสัมพันธ์ (Parasocial relationship) คือ ในสังคมที่เจริญเติบโตมากมาย การสมาคมของมนุษย์จะถูกจำกัดลง ทำให้มนุษย์หันมาใช้สื่ออย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นเพื่อนมากกว่าการคบเพื่อนบ้านด้วยกัน

4. การผละสังคัม (withdrawal) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำ (อ้างถึงแล้วในวิชาเกี่ยวกับ, 2534)

เช่นเดียวกับศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ (2531) ที่ได้ศึกษาความต้องการใช้สื่อมวลชนของผู้รับสารไว้ว่า

1. ความต้องการสารสนเทศ

- 1.1 เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว
- 1.2 เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อแนะนำในการปฏิบัติ หรือความคิดเห็นในการตัดสินใจ
- 1.3 สนองความอยากรู้อยากเห็น และสนองความสนใจ
- 1.4 ให้การเรียนรู้ เป็นการศึกษาด้วยตนเอง
- 1.5 สร้างความรู้สึกมั่นคงโดยใช้ความรู้ที่ได้มาจากสื่อมวลชน

2. ความต้องการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่บุคคล

- 2.1 ให้แรงเสริมแก่ค่านิยมส่วนบุคคล
- 2.2 ให้ตัวแบบทางพฤติกรรม
- 2.3 แสดงออกร่วมกับค่านิยมของคนอื่นๆ
- 2.4 มองทะลุลึกเข้าไปภายในตนเอง

3. ความต้องการรวมตัว และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

- 3.1 มองทะลุลึกเข้าไปในสภาพแวดล้อมของผู้อื่น
- 3.2 แสดงออกร่วมกับผู้อื่น และเกิดความรู้สึกในลักษณะที่เป็นเจ้าของ
- 3.3 นำไปใช้ในการสนทนา และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 3.4 ใช้แทนเพื่อน
- 3.5 ช่วยในการดำเนินตามบทบาททางสังคม
- 3.6 สร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน และสังคม

4. ความต้องการความบันเทิง

- 4.1 การหลีกเลี่ยง หรือ หลีกเลีย้งจากปัญหาต่างๆ
- 4.2 การผ่อนคลาย
- 4.3 ได้วัฒนธรรมที่เป็นของแท้ ได้รับความสนุกสนานทางสุนทรีย์
- 4.4 ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป
- 4.5 เป็นการกระตุ้นทางเพศ

เพื่อให้เข้าใจถึงผู้รับสาร เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจการเปิดรับสื่อของผู้รับสารเป็นสำคัญว่ามีลักษณะดังนี้

1. เลือกสื่อที่สามารถจัดหาได้ (Availability) ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะใช้ความพยายามระดับหนึ่งเท่านั้น อะไรที่ได้มายากมากจะไม่ได้รับเลือก
2. การเลือกสื่อที่สอดคล้อง (Consistency) กับความรู้ ค่านิยม และทัศนคติของตน
3. เลือกสื่อที่ตนสะดวก (Convenience)
4. เลือกสื่อตามความเคยชิน (Accustomedness)
5. ลักษณะเฉพาะของสื่อ เป็นคุณลักษณะเฉพาะของสื่อที่มีผลต่อการเลือกใช้สื่อของผู้รับสาร (มสธ. ,2529)

แนวคิดลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร (Demographic Characteristics of Audience)

1. อายุ (Age)

อายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องความคิด และพฤติกรรม เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วคนที่มีอายุน้อยมักจะมีความคิดเสรีนิยม ยึดถืออุดมการณ์ ใญ่ใจ และมองโลกในแง่ดี ขณะที่คนที่มีอายุมาก มักจะมีแนวความคิดอนุรักษนิยม ยึดถือการปฏิบัติ มีความระมัดระวัง

นอกจากนั้นแล้ว อายุ ยังเป็นสิ่งที่กำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงใจอีกด้วย การศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาพบว่า คนที่มีอายุมากขึ้นโอกาสที่จะเปลี่ยนใจหรือถูกชักจูงจะน้อยลง และคนที่มีวัยต่างกันมักจะมีความต้องการในสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไปด้วย

ส่วนลักษณะของการใช้สื่อมวลชนของคนที่มีอายุต่างกัน ก็ยังแตกต่างกัน คนที่มีอายุมากมักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อการแสวงหาข่าวสารหนักอย่างเช่น จดหมายถึงบรรณาธิการ ข่าวการบ้านการเมือง บทบรรณาธิการมากกว่าจะอ่านเรื่องตลก ข่าวกีฬาหรือข่าวบันเทิง ในขณะที่คนอายุต่ำกว่า 20 ปีไม่นิยมเปิดอ่านบทบรรณาธิการ(มสธ, 2529)

2. เพศ (Sex)

เพศหญิงกับเพศชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เนื่องจากวัฒนธรรม และสังคมกำหนดบทบาท และกิจกรรมของคนสองเพศไว้ต่างกัน

3. การศึกษา (Education)

การศึกษาของผู้รับสารทำให้ผู้รับสารมีพฤติกรรมและการสื่อสารแตกต่างกันออกไป ผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ต่างกัน ในยุคสมัยที่ต่างกัน ในระบบการศึกษาที่ต่างกัน ในสาขาวิชาที่ต่างกัน ย่อมมีความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ และความต้องการที่แตกต่างกัน โดยผู้ที่มีความรู้ดี การศึกษาสูง จะได้เปรียบในการที่จะเป็นผู้รับสารที่ดี เนื่องจากคนเหล่านี้มีความรู้กว้างขวาง มีความเข้าใจศัพท์มาก และมีความเข้าใจสารได้ดี แต่คนเหล่านี้มักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยเชื่ออะไรง่ายๆ ข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลสนับสนุนเพียงพอ มักจะถูกโต้แย้งจากคนเหล่านี้

นอกจากนั้นแล้ว ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำ และมักจะเป็นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาดำจะใช้สื่อประเภทวิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ หากผู้ที่มีการศึกษาสูงมีเวลาว่าง ก็จะใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ และสื่อประเภทวิทยุ โทรทัศน์ แต่หากมีเวลาจำกัดผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะแสวงหาข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่อประเภทอื่น (ปรมะ สตะเวทิน, 2529.)

4. อาชีพ (Occupation)

ผู้ที่มีอาชีพต่างกันย่อมมีมุมมองต่อโลก มีแนวความคิด อุดมการณ์ และค่านิยมต่อสิ่งต่างๆ ต่างกัน เช่น คนที่รับราชการมักจะคำนึงถึงเรื่องยศฐาบรรดาศักดิ์ ศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของความเป็นข้าราชการ ขณะที่คนทำงานบริษัทเอกชนอาจคำนึงถึงรายได้ และการมีศักดิ์ศรีของตนด้วยเงินทองที่สามารถจะหาซื้อหรือจับจ่ายใช้สอยสิ่งที่ตนต้องการเพื่อรักษาสถานภาพในสังคมของตน หรืออาจารย์มหาวิทยาลัยถูกกำหนดบทบาทโดยสังคมให้สมณะ ซุกอยู่กับการค้นคว้าตำรา และการทดลอง ยึดมั่นในอุดมการณ์ และความมีอิสระเสรีทางความคิด หรือทหาร เป็นผู้ที่ยึดมั่นในกฎระเบียบ มีพฤติกรรมที่เข้มแข็งห้าวหาญเป็นต้น (มสธ, 2529)

5. รายได้ (Income)

เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดความต้องการของคนตลอดจนกำหนดความคิด พฤติกรรมของคนเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ โดยผู้ที่มีฐานะดีหรือมีรายได้สูงมักจะใช้สื่อมวลชนมาก และเป็นการใช้สื่อมวลชนเพื่อแสวงหาข่าวสารหนักเช่น อ่านบทบรรณาธิการ ข่าวสารการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ และสังคม ส่วนผู้ที่มีฐานะดี มีการศึกษาสูง มักจะมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี จึงมักถูกผลักดันให้มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้หาข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ (ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2534) หรือสำหรับคนชั้นกลางจะมีความทะเยอทะยาน มีความสนใจต่อตนเอง และผู้อื่น และมีความต้องการจะเห็นสังคมเจริญ และต้องการมีส่วนร่วมสูง

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการรายงานข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ การวิพากษ์วิจารณ์ ต่างๆ ต่อประเด็นปัญหา หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การรายงานข่าวของสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์นั้น จะครอบคลุมข่าวทุกประเภทตั้งแต่ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวกีฬา ข่าวสิ่งแวดล้อม ข่าวการเงิน การธนาคาร ข่าวการตลาดข่าวหุ้น ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง และการที่หนังสือพิมพ์จะเน้นหนักในการเสนอข่าวประเภทใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ

ซึ่งสุรพงษ์ โสธนะเสถียร ได้แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ไว้ 2 ประเภทคือ

1. หนังสือพิมพ์ปริมาณ (Popular newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นเนื้อหาทางอารมณ์ของผู้อ่าน ประกอบด้วยข่าวอาชญากรรม กีฬา สังคม ซึ่งเหมาะกับผู้อ่านวงกว้างทั่วไป หวังผลด้านตลาด
2. หนังสือพิมพ์คุณภาพ (Quality newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นเนื้อหาหนักอากาติ ข่าวและบทความด้านเศรษฐกิจ การเมือง ผู้อ่านจะมีเศรษฐกิจ และสถานทางสังคมค่อนข้างสูงจึงสนใจปัญหาเหล่านั้นอย่างแท้จริง

พีระ จิรโสภณ (2531) แบ่งประเภทหนังสือพิมพ์ออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. หนังสือพิมพ์เน้นคุณภาพ (Quality newspaper) เน้นข่าวหนัก เช่น ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ผู้อ่านต้องใช้ความรู้ในการทำความเข้าใจ ผู้อ่านจะจำกัดอยู่ในแวดวงของผู้มีระดับการศึกษาสูงได้แก่ มติชน บางกอกโพสต์ เดอะเนชั่น
2. หนังสือพิมพ์เน้นปริมาณ (Quantity newspaper) เสนอข่าวเบาเช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวตื่นเต้นหวาดเสียว ผู้อ่านได้ทุกระดับให้ความรู้สึกด้านจิตใจทันที และจะเน้นการจัดหน้าที่ใช้ภาพประกอบขนาดใหญ่ หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่ ไทยรัฐ ข่าวสด
3. หนังสือพิมพ์ทั้งคุณภาพ และปริมาณ เป็นการผสมผสานระหว่างหนังสือพิมพ์คุณภาพ และปริมาณ หน้าแรกจะนำเสนอข่าวเร้าอารมณ์ มีรูปภาพประกอบหลายภาพ แต่ภายในจะนำเสนอข่าวที่ให้สาระ ต้องใช้ความรู้ความคิดหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่ แนวหน้า บ้านเมือง

นอกจากการรายงานข่าวประจำวัน แล้ว หนังสือพิมพ์อาจจะมีการนำเสนอบทความ บทวิเคราะห์ นวนิยาย การ์ตูน การโฆษณา และหนังสือพิมพ์ยังเป็นเสมือนเวทีที่จะให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกิดการระดมความคิดเห็นเท่ากับเป็นกระบอกเสียงให้กับประชาชน และเป็น

เสมือนกระจกเงาที่สะท้อนความคิดเห็นจากประชาชนไปสู่รัฐบาลหรือทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ เสนอแนะ รัฐบาลเสียเอง เพื่อให้เกิดการควบคุมตรวจสอบผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง

Wilbur Schramm (1964) อธิบายว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ต่อสังคมหลายประการดังนี้

1. ให้ข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม
2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชน ในประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของผู้รับสาร
3. เป็นแหล่งให้ความรู้ของประชาชน เป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญญาเพื่อนำมาซึ่งความก้าวหน้า ของตัวเอง และสังคม
4. ให้ความบันเทิงกับประชาชนในการพักผ่อน คลายความเครียด และให้ความสนุกสนาน
5. ให้บริการด้านธุรกิจ เพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของสังคม (อ่างถึงแล้วในวิไลลักษณ์ แสงสุขเจริญ, 2539)

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) อธิบายถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ว่า

1. แจ้งข้อเท็จจริงให้กับสังคม นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้กับประชาชนรับทราบโดย ปราศจากข้อคิดเห็น
2. การวิพากษ์วิจารณ์สังคม เป็นการแปลความหมายจากเนื้อหาที่เกิดขึ้น เป็นการ เชื่อมโยงปรากฏการณ์ของข่าวนั้นๆ กับทัศนคติของผู้เขียน
3. การถ่ายทอดมรดกทางสังคม การรายงานข่าวเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคม รวมทั้งเป็นความสามารถถ่ายทอดความรู้ไปยังคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง
4. กิจกรรมบันเทิง
5. การขาย และโฆษณา
6. การโน้มน้าว และประชาสัมพันธ์

ดร.ณิ นีร์ฤกษ์ (2530) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่สำคัญไว้ดังนี้

1. ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศให้ประชาชนรับทราบถึงเหตุการณ์เรื่อง ราวต่างๆ
2. ให้การศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอแนะวิธีการป้องกัน คำแนะนำในด้านต่างๆ ในฐานะผู้ใกล้ชิดข้อมูล

3. หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน หนังสือพิมพ์เป็นเวทีแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างประชาชนกับประชาชน และหนังสือพิมพ์กับประชาชน
4. ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน ทำหน้าที่ชี้ข้อบกพร่องของชุมชนให้ประชาชนได้รับทราบเพื่อการพัฒนา และปรับปรุง
5. เป็นสถาบันย่อยที่ให้บริการแก่ประชาชน แจ้งข่าวสาร และรับเรื่องราวร้องทุกข์
6. หนังสือพิมพ์ผลิตข่าวสาร และการโฆษณา
7. หนังสือพิมพ์สร้างธุรกิจชุมชน เป็นตัวประสานระหว่างธุรกิจกับประชาชน

จอห์น วุฑฒิกกรมรักษา (2536) อธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าวไว้ว่า

1. เป็นผู้ควบคุมการหลั่งไหลของข่าวสาร เป็นการทำหน้าที่ร่วมกันระหว่างผู้สื่อข่าว สำนักข่าว และบรรณาธิการ
2. เป็นผู้แจ้งข่าวสาร เป็นการนำข้อเท็จจริงมาอธิบาย แปลความหมาย และวิเคราะห์ที่เจาะลึกให้เห็นถึงสาเหตุ และปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น
3. เป็นผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของรัฐบาล และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ให้เกิดการทุจริต และฉกฉวยโอกาส
4. รับเรื่องราวร้องทุกข์ เมื่อประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ สื่อก็จะต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบ และรายงานข่าว
5. เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง สร้างสาธารณมติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม

นันทวัน สุชาติ (2520) อธิบายถึงการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ตามความคาดหวังของสังคม

1. ให้ข่าวสาร (To Inform) ที่ถูกต้องตรงไปตรงมา ปราศจากอคติส่วนตัว
2. กระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัว (To alert) ในฐานะเป็นผู้คอยตรวจสอบความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญๆ ก็จะรายงานให้ประชาชนรับทราบทันทีเพื่อให้ประชาชนตื่นตัวไม่ประมาท
3. ช่วยตีความหมายของข่าว (To interpret) ข่าวสารที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อน ทำให้หนังสือพิมพ์จะต้องอธิบายความหมายของข่าวด้วยทัศนคติอันเกิดจากประสบการณ์ ความใกล้ชิดเหตุการณ์

4. ช่วยให้การศึกษากับผู้อ่าน (To Educate) เป็นการทำหน้าที่ให้การศึกษานอกระบบกับผู้อ่าน โดยนำเสนอเรื่องราวทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันให้กับผู้อ่านที่เป็นกลุ่มผู้อ่านของตน
5. ช่วยนำผู้อ่าน (To lead & to persuade) การแสดงทัศนะของหนังสือพิมพ์เสมือนเป็นผู้นำทางความคิดเห็น ที่จะชี้แนะผู้อ่านให้คิด กระทำ หรือละเว้นการกระทำสิ่งใด
6. จัดให้มีเวทีแสดงความคิดเห็น (To provide a forum) เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
7. ให้สิ่งบันเทิงใจ (To inspire) การนำเสนอเหตุการณ์ที่ไม่ชอบมาพากล และเหตุการณ์ที่จรรโลงสังคม ทำให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลสองด้านเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
8. ให้ความบันเทิง (To entertain) มีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลทางธุรกิจที่มีการแข่งขันกันสูงทำให้สื่อมวลชนต้องทำ หน้าทีนี้อีกประการหนึ่งด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในระบบการเมือง

ในระบบการเมืองที่สังคมมีความซับซ้อน รัฐไม่สามารถติดต่อกับประชาชนได้โดยตรง และทั่วถึง สื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการสื่อสารความต้องการของทั้งสองฝ่าย รวมถึงกลุ่มอื่นๆ ในสังคมด้วย อาทิ กลุ่มเอกชน เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ทั่วไปในการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ให้ความบันเทิง และบริการแล้ว สื่อมวลชนยังมีหน้าที่สำคัญในระบบการเมืองอีกด้วยคือ

1. เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน
2. ทำหน้าที่ในการกำหนดประเด็นปัญหา หมายถึง การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหาให้ประชาชนรับทราบ เรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานั้นด้วย
3. กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาทางการเมืองที่มั่นคง
4. เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ และควบคุมการทำงานของรัฐบาล (วิไลลักษณ์ แสงสุข-เจริญ , 2539)

SEYMOUR - URE (1968) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสาธารณชน และการเมืองไว้ว่า

1. ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาล และประชาชนด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน และกัน

2. ทำหน้าที่สร้างประชามติโดยการให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาโดยมีความเห็นเป็นของตนเอง
3. มีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของประชาชน ด้วยการตรวจสอบพฤติกรรมของรัฐบาล และนักการเมือง ข้าราชการ รวมถึงกลุ่มเอกชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
เช่นเดียวกับ PYE ได้กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในทางการเมืองไว้ว่า

1. ช่วยให้การกระทำบางอย่างของปัจเจกชนมีอิทธิพลกระทบไปทั่วสังคม
2. ทำให้เห็นว่าการเมืองของมวลชนเป็นสิ่งที่มิมีเหตุผล
3. กำหนดขอบเขต แนวทางในการคาดหมายสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
4. ช่วยให้ประชาชนเข้าใจกระบวนการทางการเมือง เจตนา และการกระทำของนักการเมือง
5. ช่วยในการกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจว่า อะไรเป็นเหตุเป็นผลของการกระทำทางการเมือง และอะไรที่ผู้นำ ผู้ตามสามารถยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือมีเหตุผล (อ้างถึงในวิไลลักษณ์ แสงสุขเจริญ, 2539)

นอกจากนั้นแล้ว สื่อมวลชนยังมีบทบาทหน้าที่ในระบบการเมืองอีก 4 ประการคือ

1. ถ่ายทอดข่าวสาร และความรู้ทางการเมืองให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว
2. จัดระเบียบวาระเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการเมืองที่ควรนำมาถกอภิปราย โดยที่สื่อมวลชนอาจจะเสนอประเด็นปัญหาใหม่ๆ เพื่อดึงดูดให้ประชาชนมาสนใจ หากสื่อมวลชนให้น้ำหนักความสำคัญแก่เรื่องใดมากเท่าใด ประชาชนก็มักจะให้ความสำคัญแก่เรื่องนั้นมากขึ้นไปด้วย
3. ช่วยเผยแพร่ปลุกฝังความเชื่อทางการเมือง รวมถึงอุดมการณ์ทางการเมือง
4. กระตุ้นให้เกิดพัฒนาการทางการเมือง โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน รวมทั้งชักชวนโน้มน้าวให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองต่างๆ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร การสมัครเป็นผู้แทนราษฎรในองค์กรการเมืองระดับชาติ หรือท้องถิ่น (สมควร กวียะ, 2536)

หากจะประมวลบทบาทของหนังสือพิมพ์ในด้านการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น มีอยู่หลายประการคือ

1. เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลกับประชาชน
2. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเอกชนกลุ่มอื่นๆ
3. ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล รวมถึงข้าราชการประจำ และข้าราชการการเมืองให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้แถลงไว้
4. ทำหน้าที่ให้ความรู้ทางการเมือง อาทิ การรายงานความเคลื่อนไหวทางการเมือง , การนำเสนอบทความ สารคดีที่มุ่งเน้นให้ความรู้ทั้งด้านทฤษฎี และข้อเท็จจริง
5. เป็นเวทีสร้างประชามติ และกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการทางการเมือง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษา และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองอยู่ในระดับไม่สูงนัก ยึดมั่นอยู่กับค่านิยม และทัศนคติค่อนข้างเก่า ทำให้การปรับตัวเข้ากับระบบการเมืองสมัยใหม่เป็นไปอย่างช้าๆ หนังสือพิมพ์จึงเข้ามามีบทบาทในฐานะตัวกระตุ้นให้ประชาชนปรับตัวให้เร็วขึ้น โดยการนำเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวของสังคม รวมถึงการนำเสนอบทความสารคดี บทวิเคราะห์ เพื่ออธิบายให้ประชาชนได้ตระหนัก และเข้าใจถึงระบอบการปกครองสมัยใหม่ และปัญหาการเมืองในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม (พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2520)

ลิขิต ธีรเวคิน (2536: 10) ได้กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ด้านการเมืองไว้ว่า

1. เป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น มีส่วนในการช่วยวิเคราะห์และเสนอแนะนโยบาย และอาจต่อต้านนโยบายที่ไม่เหมาะสม
2. เป็นสถาบันที่ประชาชนพึ่งพาในการต่อสู้เพื่อความถูกต้อง และความยุติธรรม เช่นการบริหารงานบกพร่อง หรือการใช้อำนาจในทางที่ผิดของรัฐบาลหรือข้าราชการ

เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการพัฒนาการทางการเมืองของประเทศกำลัง พัฒนาเช่นประเทศไทยว่า หนังสือพิมพ์มีบทบาทในฐานะเป็นผู้สอนหรือผู้นำประชาชนให้เข้าใจบทบาททางการเมืองและปัญหาต่างๆ ทางการเมืองและสังคม นอกจากนี้แล้วหนังสือพิมพ์ยังมีหน้าที่คอยควบคุม กระตุ้นเตือนรัฐบาล ให้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามธรรมเนียมคลองธรรมอีกด้วย (อ้างถึงในชูศักดิ์ รองสวัสดิ์, 2537)

ดังนั้น พอจะสรุปบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ด้านการเมืองได้ดังนี้

1. รายงานข่าวสาร และความเคลื่อนไหวทางการเมือง
 - การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารด้านการเมือง
 - เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน
 2. วิเคราะห์วิจารณ์ให้แนวโน้มของเหตุการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้น
 - ประมวลเหตุการณ์ทางการเมืองในรอบสัปดาห์ วิเคราะห์และคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
 - ช่วยกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่ควรให้ความสนใจเร่งด่วน
 3. เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามันเมือง
 - สะท้อนปัญหาของสังคมและความเดือดร้อนของประชาชน
 - ช่วยประนีประนอมความขัดแย้งโดยนำเสนอข้อมูลหลายด้านเพื่อยุติปัญหาและรักษาความสงบ
- ในสังคม

4. พื้กัษัผลประโยชน์ทางการเมือง และเป็นที้่งเป็นปากเสียงของประชาชน

- ช่วยพื้กัษัผลประโยชน์ของประชาชน
- เป็นเวทีสร้างประชามติ และแสดงความคิดเห็นของประชาชน

5. กล้าช้ศุค้ความไม่ติงามไม่ชอบมาพากลของผู้บริหารมาตีแผ่

- ทำให้เกิดพฤติกรรมและค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้อง เช่น ต่อต้านการชื้อขายเสียง, ไม่นอนหลับทับสิทธิ์
- ป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่อันไม่ถูกต้อง เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน

แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนบทวิเคราะห์

บทวิเคราะห์ เป็นงานเขียนที่นำเสนอสาระ เพื่อพิจารณา วิวินิจฉัยหรือค้นหาปัจจัยมูลเหตุของเรื่องใดเรื่องหนึ่งภายใต้กรอบความคิด หรือระบบความคิดที่ผู้เขียนนั้นใช้เป็นแนวทางในการนำเอาข้อมูลที่มีอยู่ในขณะนั้นมาใคร่ครวญพิจารณา พร้อมทั้งคาดการณ์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นของเรื่องดังกล่าว หรือสรุปและเสนอแนะแนวทางที่ควรจะเป็น(การข่าวและบรรณาธิกรณ้,467)

ดังนั้น การนำเสนอบทวิเคราะห์นั้นเพื่อให้ผู้อ่าน ได้รับความรู้ และมีโลกทัศน์กว้าง จากการอธิบายความของสื่อมวลชน ยกกระดับความรู้ของผู้อ่าน ทำให้เข้าใจในภูมิหลังและการคลี่คลายปัญหาพร้อมเสนอแนะแนวทางแก้ไข

นอกจากนั้นแล้วการเขียนบทวิเคราะห์จะเป็นแหล่งกลางในการให้ความเห็น เพื่อกระตุ้นเตือนให้ประชาชนตระหนัก และช่วยให้ผู้อ่านเกิดความคิดสร้างสรรค์ และเกิดความตื่นตัว เพราะฉะนั้นบทวิเคราะห์จึงมีความสำคัญโดยเป็นการนำข้อมูลส่วนต่างๆ ที่มีอยู่มาใช้ประกอบการพิจารณาอ้างอิงสนับสนุน ซึ่งข้อเขียนในลักษณะบทวิเคราะห์ในปัจจุบัน มีผู้อ่านให้ความสนใจ และทวีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับจะสังเกตได้จากการแจ้งชื้อเรื่องบทวิเคราะห์ที่ตีพิมพ์ตามปกหน้าของหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร จะมีส่วนสำคัญอย่างมากในการเลือกอ่านของผู้อ่าน และการเพิ่มยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร (การข่าว และบรรณาธิกรณ้,470)

วัตถุประสงค์ของการนำเสนอบทวิเคราะห์

1. เพื่ออธิบายความ โดยให้ผู้อ่านได้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบโดยมีกรอบความคิด และข้อมูลมาสนับสนุนอย่างมีเหตุผล
2. เพื่อยกกระดับความรู้ของผู้อ่าน ซึ่งผู้เขียนจะให้ข้อมูลเบื้องต้นเบื้องหลัง วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น รวมถึงการคาดหมายแนวโน้มในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรร่วมข้อเสนอนแนะ
3. เป็นแหล่งกลางในการให้ความเห็น เพื่อให้คนอ่านตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าว

4. ให้ผู้อ่านเกิดความคิดสร้างสรรค์และเกิดความตื่นตัว ซึ่งเป็นการรับรู้อย่างมีระบบ สอดคล้องกับเหตุการณ์

ในการศึกษาวิจัยบทวิเคราะห์การเมือง ก็เป็นส่วนหนึ่งในหลายประเภทของบทวิเคราะห์ที่มีอยู่ ซึ่งผู้ที่มาเขียนบทวิเคราะห์ได้จะต้องมีข้อมูล ข้อเท็จจริง จะต้องเขียนด้วยความเที่ยงธรรมไม่มีอคติแฝงอยู่ และลักษณะการเขียนต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะฉะนั้น การเขียนบทวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์ควรจะคำนึงถึง

1. ความกระตือรือร้น ได้ใจความ
2. เขียนตรงประเด็นปัญหาอย่างเป็นเอกภาพ
3. มีความเป็นกลางในการเขียน
4. สามารถเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องและครบถ้วน
5. วิเคราะห์ปัญหาโดยวางอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง
6. ต้องเร่งรีบดำเนินการเขียนบทวิเคราะห์ให้ทันกับเหตุการณ์และความสนใจของผู้อ่าน
7. มีความสามารถในการเขียนเพื่อการสื่อสารเป็นอย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นฤมล มิ่งคลีกุล " ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร กับความต้องการ และความพึงพอใจในข่าวสารการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี" เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากรกับความต้องการ ความพึงพอใจของข่าวสารการเมืองของประชาชนในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในข่าวสารการเมือง ระดับการศึกษา และรายได้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในข่าวสารการเมือง และความต้องการข่าวสารการเมืองมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในข่าวสารการเมือง

วิยดา เกี้ยวกุล " การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากการเปิดรับรายการข่าวทางโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร" ศึกษาการเปิดรับรายการข่าวทางโทรทัศน์และการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามลักษณะทางประชากรคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่างกันมีการเปิดรับรายการข่าวโทรทัศน์ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีการเปิดรับรายการข่าวโทรทัศน์ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

วิชิตฐา เบญจาทิกุล "ทัศนคติ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการสารคดีศึกษาเฉพาะกรณีรายการหนึ่งนักร้อย" ศึกษาทัศนคติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครต่อรายการหนึ่งนักร้อย การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับชมรายการ และศึกษาถึงความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรกับทัศนคติ กับการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ชมรายการส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อรายการ และเห็นด้วยในการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับชมรายการ นอกจากนี้ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กันกับทัศนคติต่อรายการ และอาชีพมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับชมรายการ

ชูศักดิ์ รองสวัสดิ์ "ความสัมพันธ์ ระหว่างรูปแบบ เนื้อหา ของรายการมองต่างมุม กับทัศนคติ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ของผู้ชมรายการมองต่างมุมทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11" ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมชมรายการมองต่างมุม มีพฤติกรรมเจาะจงในการแสวงหาข่าวสารและการใช้สื่อตามความพึงพอใจและความต้องการ เพื่อตอบสนองความต้องการรับรู้เหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวของข่าวสารและต้องการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการเสริมความคิด และตัดสินใจในข้อมูลข่าวสารที่สนใจนั้น ส่วนเพศและอาชีพนั้นมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อรายการมองต่างมุม

ปัทมาวดี หล่อวิจิตร "ทัศนคติ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจ "รายการสนทนา 45 นาที ปัญหาบ้านเมือง" ของผู้ชม ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา และอาชีพมีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับรายการสนทนา 45 นาที ปัญหาบ้านเมือง , ระดับการศึกษา และรายได้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจเกี่ยวกับรายการสนทนา 45 นาที ปัญหาบ้านเมือง และพฤติกรรมการเปิดรับชมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในด้านรูปแบบ เนื้อหา และระยะเวลาการออกอากาศ

พรณา แก้วฉาย "ศึกษาความต้องการข่าวสาร และความพึงพอใจในการรับฟังข่าวต้นชั่วโมงของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบก : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัยพบว่า เพศเป็นคุณลักษณะของประชากร และสังคมเพียงตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับฟังข่าวต้นชั่วโมง ของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบก ซึ่งเพศชายมีแนวโน้มที่จะรับฟังมากกว่าเพศหญิง

ชิบ จิตนิยม " ความต้องการข่าวสาร การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของกลุ่มประชาชนผู้ใช้
บริการเคเบิลทีวี : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกของบริษัท อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น
จำกัด (ไอบีซี)" ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาเป็นคุณลักษณะทางประชากร และสังคมเพียงตัวแปร
เดียวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับชมรายการ นั่นคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะรับ
ชมรายการของไอบีซีเคเบิลทีวี มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

อารยา ศุภทวมงคล " พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสื่อโทรทัศน์
ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร" ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการเปิด
รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อหนังสือพิมพ์ต่างกัน